

- My Bar Ilan stopped working while writing this, so I had to improvise.

1. תלמוד בבלי מסכת מנחות דף צב עמוד א
ת"ר: כל קרבנות הצבור אין בהן סמיכה, חוץ מפר הבא על כל המצות ושעירי עבודת כוכבים, דברי רבי שמעון; רבי יהודה אומר: שעירי עבודת כוכבים אין בהן סמיכה, ואת מי אביא תחתיהם? שעיר המשתלח. לא סגיא דלא מעייל? אמר רבינא: גמירי שתי סמיכות בצבור. אמר לו רבי שמעון: והלא אין סמיכה אלא בבעלים, וזה אהרן ובניו סומכין בו! אמר לו: אף זה אהרן ובניו מתכפרין בו.

2. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף ז עמוד ב
מיתבי: ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על השחיטה. - התם נמי, היכי נימא? נימא לשחוט - לא סגיא דלאו איהו שחט? - פסח וקדשים מאי איכא למימר? - אין הכי נמי.

3. רש"י מסכת פסחים דף ז עמוד ב
פסח וקדשים - הבעלים נצטוו דכתיב (ויקרא א) וסמך ידו ושחט.

4. תלמוד בבלי מסכת מנחות דף יט עמוד א
שחיטה ה"נ בזר תהא פסולה! שאני התם, דאמר קרא: וסמך... ושחט, מה סמיכה בזרים, אף שחיטה בזרים. אי מה סמיכה בבעלים, אף שחיטה בבעלים! ההוא לא מצית אמרת, ק"ו: ומה זריקה דעיקר כפרה לא בעיני בעלים, שחיטה דלאו עיקר כפרה לא כ"ש. וכי תימא, אין דנין אפשר משאי אפשר, גלי רחמנא ביה"כ ושחט את פר החטאת אשר לו, מכלל דשחיטה בעלמא לא בעינן בעלים.

5. שיעורי הרא"ל על זבחים

באותו אופן ניתן להבין את הדין של שחיטה בבעלים. כלומר, הגמ' לא קובעת שאין צורך בבעלים בשחיטה. הגמ' בסך הכל קובעת שהשחיטה כשרה גם אם היא לא נעשית בבעלים. הגמ' מדייקת את העניין בסופו של דבר מפר החטאת של כהן גדול ביום הכיפורים. דווקא בו נאמרה שחיטה בבעלים ולא בקרבנות אחרים.⁶
נוכל לומר אם כן שבקדשים בכל התורה כולה השחיטה כשרה גם במי שאינו בעלי הקרבן. ואמנם יתכן שיש רמה מסוימת של מצוה על הבעלים בשחיטה, וזה בשני ניסוחים אפשריים:

ניסוח אחד - הקרבן עצמו מגיע למלוא הכשרו גם בלי שחיטה בבעלים. כל עניינה של שחיטה בבעלים הוא כמצוה על האדם.

ניסוח שני - אם אין שחיטה בבעלים יש מימד מסוים שחסר בקרבן, ויש דוגמאות לדברים שאינם מעכבים בקרבנות אבל בכל זאת פוגמים בהם.⁷

בנקודה הזו יתכן שישנם שני חריגים. חריג אחד הוא קרבן הפסח וחריג נוסף הוא פר החטאת של כהן גדול ביום הכיפורים. ביחס לפסח עולה שוני בינו לבין שאר הקרבנות בשני מובנים:

מובן אחד - בפסח משתמע שיש מצוה בשחיטה עצמה.

מובן שני - בפסח יש דגש על מעורבותם של הבעלים בתהליך השחיטה.

אין הכרח לראות סתירה בין הגמ' בפסחים ובין הגמ' במנחות. בשתי הסוגיות עוסקת הגמ' בנושאים שונים. בפסחים נידונית ברכת המצוה, והגמ' קובעת שהמצוה מוטלת על הבעלים. במנחות לא דנים במצוה אלא בהכשר השחיטה, האם מצות כהונה היא רק מקבלה ואילו לכן זר כשר בשחיטה או שמה לא.

5 מהניסוח של הגמ' שמחלקת בין פסח לקדשים משתמע שיש הבדל בדיון זה של שחיטת בעלים בין פסח לקדשים. הבדל זה עולה במקומות נוספים, ועיין בהקשר זה בגמ' בקידושין מא: ובפני יהושע שם, ובמאמרם של אריק שופר וערן עיני בעלון שבות 149. גם הפסוק שמביא רש"י כמקור לדיון שחיטת הבעלים, לומד את הדין מסמיכה ואילו בקרבן פסח אין סמיכה.

6. אכילת קדשים

למישור של איסור והיתר, ובניגוד לקדשי קדשים בהם יש היתר אכילה לכהנים בלבד, בקדשים קלים יש היתר אכילה לכל אדם.

יתכן בהחלט שאף על פי שהיתר האכילה הוא לכל אדם, מצות האכילה היא

דווקא בבעלים¹³. את השייך של האכילה לבעלים אפשר להציב בשתי רמות:

רמה אחת - כזכות. לבעלי הקרבן יש זכות אכילה, כאשר מדובר בקדשים קלים.

רמה שניה - כמצוה. כלומר, מצוה על בעלי הקרבן לאכול בקדשים קלים.

בספר המצוות של הרמב"ם אין מצוה כזו¹⁴, אבל הרמב"ן בהסתמכו על הגמ'¹⁵

בפסחים נט. מזכיר את המצוה הזו בשכחת העשין שהוא מונה לרמב"ם:

"... אף מחוסר כיפורים בשאר ימות השנה שטובל ואוכל בקדשים לערב, יאמר שמקריב לאחר תמיד של בין הערבים כדי שיאכל בקדשים, והקשו עליו ימכדי האי עשה והאי עשה, מאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה. נתבאר כי אכילת הקדשים לבעלים ולראוי לאוכלן - עשה..."

(ספר המצוות, שכחת העשין לדעת הרמב"ן, מצוה ראשונה 115)

בקצה השני של תהליך ההקרבה יש לנו את האכילה בקדשים קלים. בקדשי קדשים הבעלים לא אוכלים, ובגמ' נאמר בכמה מקומות שהכהנים אוכלים והבעלים מתכפרים. יש אם כן מימד של כפרה באכילת קדשים, וחרף מיעוטם של הבעלים מקדשי קדשים הם יכולים לאכול בקדשים קלים.

בהקשר זה יש לעיין בניסוחן של המשניות באיזהו מקומן. בכל המשניות העוסקות בקדשי קדשים נאמר שהם נאכלים לזכרי כהונה. כאשר מגיע התנא לקדשים קלים הוא מתנחש בצורה הבאה:

"שלמים - קדשים קלים... ונאכלין בכל העיר לכל אדם בכל מאכל..."

(נבחים נה.)

האם עלינו להבין מהניסוח 'לכל אדם' שאין דין מיוחד של אכילה בבעלים? לא בהכרח. אין במשנה קביעה של מעמד הבעלים באכילת הקרבן. המשנה מתייחסת

7. מעורבות הבעלים

ב. מעורבות הבעלים בהקרה

סקרנו כמה מוקדים בהם יש משמעות לבעלים ביחס לקדשים. דיברנו על הסמיכה ועל השחיטה מצד אחד, ומנגד על אכילה בקדשים קלים. מעיקר עבודת ההקרה הבעלים מופקעים, אבל ניתן להבין שבמידה מסוימת הבעלים עדיין בתמונה. זאת משום שהכהנים עובדים ברמה מסוימת עבור הבעלים.

הגמ' בנדרים בוחנת את מהות עבודת הכהנים :

"איבעיא להו - הני כהני, שלוחי דידן הו או שלוחי דשמיא?... *

(נדרים לה:)

במילים אחרות, המושג 'שלוחי דידן' עולה בגמ' בשתי רמות :
רמה אחת - רמה של מקח וממכר. את הרמה הזו שוללת הגמ' בקידושין לגבי כהנים, משום שרמת שליחות כזו לא מתאפשרת בפעולה שהמשלח מופקע ממנה.
רמה שנייה - רמה של קדשים. זו רמה של שליחות שבה הכהן עובד עבור הבעלים, אבל אין בה צורך במינוי שליחות פורמלי, ושליחות כזו תיתכן גם בפעולה שהמשלח מופקע ממנה.

מושגי 'שלוחי דידן' בגמ' בקידושין הם ברמה הראשונה, ואילו בגמ' בנדרים הם ברמה השנייה. אשר על כן, הדיון בגמ' בנדרים לא מציע כנפק"מ בין הדעה של 'שלוחי דידן' והדעה של 'שלוחי דרמנא' את הנקודה של מינוי שליחות. כמו כן, אף על פי ש'שלוחי דידן' נדחה בקידושין, יש מקום לדעה זו במסגרת הסוגייה בנדרים.

העלינו ניסוחים שונים לרמת השליחות מנקודת המבט של מעמד השליח. מעמד זה נכנס בגמ' לספק של שלוחי דרמנא או שלוחי דידן. אבל למעשה ניתן לראות את צידו המקביל של הספק חקירה ברמת המעורבות של הבעלים. ככל שמעמד הכהן מנותק מן הבעלים נאמר שזיקתם לקרבן פחותה, וככל שמעמד הכהן דומה לזה של שליח קלאסי נגדיר את מעורבות הבעלים בקרבן ברמה גבוהה יותר. לפיכך, ניתן להעלות במקביל שתי תפיסות בדיון הקרבה לשם בעלים :

תפיסה אחת - הבעלים עצמם מקריבים על ידי שליח, ולכן דרושה כוונה לשמם.
תפיסה שנייה - יש דין בזהות הקרבן שיקרב לשם בעליו, כפי שיש דין הקובע הקרבה לשם עולה. גם בעליו וגם שמו מגדירים את זהותו, אבל זה דין בקרבן שאיננו מעוגן ביסודות ההלכתיים של שליחות.

ההיקש מחקירת הגמ' ביחס למעמד הכהנים לעניין מעמד הבעלים בקרבן, עולה במפורש בדברי התוס' בקידושין :

"... ונפקא מינה, שאם היה כהן מקריב שלא לדעת הבעלים - אי שלוחי דרמנא נמי ניתו חי קרבן כשר, ואי דהו דחוקא שלוחי דידן אינו כשר, כיון שהקריב שלא מדעת הבעלים"

(קידושין כג: תוס' ד"ה דאמר)

בגמ' העניין של הקרבה מדעת הבעלים לא מופיע בהקשר של חקירת מעמד הכהנים. אבל התוס' הבינו שיש קשר בין הדברים. אשר על כן, עניין הכהנים מוביל אותנו לדינים המקשרים את הבעלים גם לתהליך ההקרה עצמו. הדיון העיקרי בהקשר זה הוא הצורך בדעת בעלים בשלבים שונים של ההקרה. נבחן דין זה על רקע הסוגיות בנדרים ובערכין, העוסקות בשלבי ההפרשה והכפרה.

יש להדגיש שעל אף הניסוח 'שלוחי דידן' אין הכוונה לשליחות הפורמלית של הלכות שלוחין ושותפין. לא נזכרת בשום מקום דרישה של מינוי הכהן כשליח, מה עוד שעל פי דיני השליחות הרגילים לא ניתן למנות שליח בפעולה שהמשלח אינו יכול לעשותה. וכאן הרי המשלח שהוא בעלי הקרבן איננו יכול להקריב. אמנם הגמ' בקידושין מסיקה מכך שהני כהני שלוחי דרמנא הם :

"... דאמר רב הונא בריה דרב יהושע - הני כהני שלוחי דרמנא ניתו, דאי סלקא דעתך שלוחי דידן ניתו, מי איכא טידי דאנן לא מענין עבדינן ואינהו מצי עבדי... *
(קידושין כג:)

גמ' זו קשה במידה מסוימת על הגמ' בנדרים. לכאורה משמע ממנה שהביטוי 'שלוחי דידן' נאמר במובן הפורמלי המלא של שליחות. עקב כך ניתן לדחות את הדעה של 'שלוחי דידן', מאחר ששליחות פורמלית איננה חלה בדבר המשלח מופקע ממנו. אף על פי כן בגמ' בנדרים יש ספק בדבר טיב השליחות של הכהנים, והגמ' שם לא מביאה את הטענה הזו כראיה. ניתן להבין שהגמ' בנדרים חיפשה הכרעה בספק מתוך מקור תנאי מפורש, ועל כן לא הובאה המימרא הזו שמסתמכת על סברה בלבד ולא על משנה או ברייתא. אפשרות זו עולה מפורשות בדברי התוס' בקידושין כג: ד"ה דאמר. אבל אפשר להבין שהמושג 'שלוחי דידן' בגמ' בנדרים איננו מושג השליחות הרגיל, ועל כן לא הפריעה לגמ' העובדה שמדובר על פעולות מהן מופקע המשלח. הבנה זו תתבסס על דרגות שונות שאפשר לשרטט בדבר הזיקה בין שליח למשלח. מצד אחד יש מעשים שהאדם חייב לקיימם בעצמו. למשל, שחיטת קרבן פסח אם נבין שיש בה דין מיוחד של בעלים. במעשים כאלו אם האדם ממנה שליח והוא מבצע את הדבר למענו, הזיקה בין השליח למשלח היא ברמה הגבוהה של דין שליחות הקלאסי - שלוחו של אדם כמותו, כפי שיש בכל התורה כולה.

בקצה השני יש אפשרות של נתק מוחלט בין הבעלים וההקרה. אמת היא שהכהן עושה עבודת הקרבה ביחס לקרבנו של פלוני. אבל עבודת הכהן אינה עבור פלוני אלא עבור הקב"ה. כפי שנהג אוטובוס מסייע אנשים אבל הוא לא עובד עבורם. הוא עובד עבור אגד, ורק מבחינה טכנית מתייחסים מעשיו לנוסעים אבל הוא לא שליח שלהם בשום צורה שהיא. באופן דומה הכהן העובד מודע לבעלי הקרבן, אבל כל פעולתו היא עבור הקב"ה על תקן שלוח דרמנא.

בין שתי האפשרויות האלו ניתן להעלות הבנת ביניים. מצד אחד נאמר שישנו פן של שליחות בעלים. מצד שני נדחה את דיני השליחות הרגילים של הלכות שלוחין ושותפין, ונאמר שהזיקה בין העובד ובין הבעלים פחותה מהזיקה הרגילה שבין שליח ומשלח בעולם של קניינים.